

CONSIDERAȚII PRIVIND ACTIVITATEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN BUCOVINA LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Alexandrina Cuțui

Cuvinte cheie: societățile culturale, Mitropoliei Bucovinei, naționalismul românilor, memorii, acțiunea publică, unirea românilor.

Keywords: cultural societies, Metropolitan Church of Bukovina, the nationalism of the Romanians, memoirs, public action, unification of Romanians.

Abstract: *Considerations on the activity of the Romanian Orthodox Church in Bukovina at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century*

After it became an autonomous dukedom, Bukovina began to organize itself politically. Therefore, the cultural societies were the ones that have developed the national movements; also, they have given rise to political parties. After the establishment of the Metropolitan Church of Bukovina and after Eugenie Hacman's unexpected death, the Metropolitan seat was occupied by Teofil Bendela. As a Metropolitan Bishop, he has represented several times the Religionary Fund in the Parliament of Vienna and in the Provincial Chamber of Chernivtsi. The nationalism of the Bukovinian Romanians was starting to come alive. The fight for nationalism and the dissensions within the Greek-Oriental Church and on the political scene were the ones that marked the late 19th century and the early 20th century.

După ce devine ducat independent, Bucovina începe și organizarea sa politică. Prin urmare, societățile culturale au fost cele care au dezvoltat mișcările naționale și au dat naștere partidelor politice¹. Prima societate i-a ființă, în 1862, *Reuniunea română de leptură*, care, în anul 1865, se transformă în *Societatea pentru Cultură și Literatura Română în Bucovina*, ce avea rolul de a învia spiritualitatea românească. După înființarea Facultății de Teologie a luat ființă și „Societatea Academică *Arboroasa*, în decembrie 1875, *Junimea* la 7 decembrie 1878, în anul 1880 *Bucovina*, iar în 1884 societatea *Academia Ortodoxă*”².

După înființarea Mitropoliei Bucovinei la scurt timp scaunul mitropolitan a fost ocupat de către Teofil Bendela. A păstorit Mitropolia Bucovinei, între anii 1873-1875. A fost considerat de către contemporani ca „un păstor bun și drept”³, un om cu pregătire teologică. A susținut cauza românilor în timpul păstoririi lui Eugenie

¹ Ioan Cocuz, *Partidele politice românești din Bucovina 1862-1914*, Suceava, Editura „Cuvântul Nostru”, Suceava, 2003, p. 153.

² *Ibidem*, p. 155.

³ *Biserica din Bucovina*, în „Calendarul creștin ortodox la românilor bucovineni” pe anul 1994-1995, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994, p. 41.

Hacman, regăsindu-se pe listele celor care semnaseră scrisoarea adresată lui Andrei Șaguna în 1861, cu dorința de a reînființa Mitropolia Transilvaniei, menită a fi singura pentru românii din întreg imperiul.

A luptat pentru deschiderea Congresului bisericesc, unde avea să ceară drepturi pentru românii ortodocși. A cerut autorităților să publice regulamentul pentru organizarea alegerilor „pentru Congres, pe temeiul statutului sancționat”⁴ și a dat ordin ca acesta să fie publicat în „Foaia Ordinăciunilor”. Nu reușește să materializeze acest deziderat, fiind amânat mereu de guvernatorul Bucovinei.

Având funcția de mitropolit, a reprezentat de mai multe ori Fondul religios în Parlamentul de la Viena și în Camera Provincială de la Cernăuți⁵. Intră în politică la alegerile din anul 1873, ca reprezentant al noii mitropolii și având funcția de vicar, a fost desemnat membru de drept al Senatului Imperial⁶. A luptat alături de deputatul Tomașciuc (făcând un proiect în acest sens), pentru înființarea Universității din Cernăuți. Însă mitropolitul Teofil Bendela a decedat cu puțin timp înaintea deschiderii cursurilor universității.

După moartea lui Teofil Bendela, a urmat Teoctist Blajevici la cârma Mitropoliei Bucovinei. În timpul vicariatului său, a avut loc fondarea Universității din Cernăuți, cu predarea în limba germană⁷, care s-a îndeplinit prin decretul imperial de la 29 august 1875. Statutul de organizare pentru noua Universitate prevedea înființarea unei facultăți teologice pe cheltuiala Fondului bisericesc din Bucovina. Odată cu crearea acesteia, s-a decretat desființarea vechiului Institut Teologic de la Cernăuți. Facultatea teologică s-a constituit împreună cu cele juridică și filozofică în cadrul Universității din Cernăuți⁸. În timpul păstoririi lui Blajevici, tinerii care urmau să fie hirotoniți trebuiau să aibă studiile teologice superioare terminate. Astfel s-a ajuns ca Bucovina să aibă preoții cu înaltă pregătire.

Naționalismul românilor bucovineni începea să prindă tot mai multă viață. Aici trebuie să amintim de societatea culturală *Arboroasa*, cea dintâi societate studentescă din Bucovina⁹. A fost întemeiată la îndemnul pr. Teodor Ștefanelli, la 10/22 decembrie 1875, în Cernăuți, de câțiva studenți de la Facultatea de Teologie¹⁰. Președinte era Ciprian Porumbescu, secretar Constantin Morariu, iar membrii Orest Popescu, Eugenie Sireteanu și Zaharie Voronca.

Scopul acestei Societăți era organizarea comună a acțiunilor, pentru că numai unirea era cea care ar fi adus acele fructe binecuvântate pe care le așteptau toți în pofida separației politice¹¹. Devizul lor era „Uniți să fim în cugete/Uniți să fim

⁴ Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina*, Editura „Septentrion”, Rădăuți, 2003, p. 108.

⁵ *Ibidem*, p. 105.

⁶ Mihai Ștefan Ceașu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică, (1848-1918)*, Editura Junimea, Iași, 2004, p. 187.

⁷ Anghel Popa, *Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți. 1878-1938*, Câmpulung Moldovenesc, Fundația Culturală „Alexandru Bogza”, 1997, p. 18.

⁸ *Ibidem*, pp. 111-112.

⁹ Ioan Căpreanu, *Bucovina: istorie și cultură românească*, Editura Moldova, Iași, 1995, p. 52.

¹⁰ *Netrunchiații*, în „Făt Frumos”, Suceava, an III, nr. 5/1928, p. 141.

¹¹ Vasile M. Demciuc, *Ideea unității naționale în activitatea Societății Academice Studențești „Arboroasa”*, în „Suceava” *Anuarul Muzeului Județean*, an XI-XII, 1984-1945, p. 219.

mereu”¹² și doreau perfecționarea membrilor societății pe teren „național, literar și social, prin întreținerea unui cabinet de lectură și a unei biblioteci, prin aranjarea de petreceri, precum și prin sprijinirea membrilor lipsiți de mijloace și căutarea lor gratuită în caz de boală”¹³. Având legături cu românii din Regat și fiind chiar stipendiați de către acestea au fost luați imediat în „vizor” de către autorități, care le urmăreau îndeaproape activitatea.

Comitetul Societății a trimis o telegramă la 12 octombrie 1877 primarului din Iași, Nicu Gane, în semn de azeziune la dezvelirea bustului lui Grigore Ghica din grădina Beilicului, dăruit Iașilor de domnitorul Carol¹⁴. Iată cuprinsul telegramei: „*Arboroasa, societatea Junimii române din partea detrunchiată a vechii Moldove, aduce condoleanța membrilor ei pentru domnitorul decapitat*”¹⁵. Corespondența purtată de „Arboroasa”, avea să ducă la popularizarea activității societății academice, devenind astfel „un copil răsfațat al societății românești”¹⁶, având însă și repercusiuni din partea austrieșilor. În timpul desfășurării Războiului de Independență, Societatea „Arboroasa” a participat activ, „a organizat o colectă pentru strângerea de fonduri care să fie folosite la înarmarea grupului de studenți bucovineni și bănățeni care urmau să se înroleze în armata română”¹⁷.

Autoritățile alertate de acțiunile naționaliste ale membrilor societății au cerut rectorului Universității din Cernăuți să ia măsuri de pedepsire a studenților, care agitău problema națională și voiau să ia calea voluntariatului pentru independența României. Mai mult, austrieșii voiau să înceapă o campanie de colectare de medicamente și bandaje pentru soldații turci, însă femeile române din Bucovina au refuzat să îndeplinească acel ordin.

Toate aceste activități s-au dovedit a fi acte de curaj din partea tinerilor teologi, care erau învinuiți de „activități subversive îndreptate contra siguranței statului austriac”¹⁸. Spre sfârșitul anului 1877, la 15 noiembrie, Parchetul din Cernăuți hotărăște dizolvarea Societății confiscând scrisorile și registrele acesteia împreună cu fondul lor și deschide acțiunea publică contra comitetului, dispunând arestarea conducătorilor¹⁹. Erau învinuiți de înaltă trădare și iredentism. Toți fiind studenți teologi și stând la internatul seminarial, cu două zile înainte de arestare, guvernatorul Bucovinei, Alessani Ironim, a trimis mitropolitului Teoctist o telegramă prin care-i cerea acestuia să ia măsuri contra teologilor arboreseni.

În răspunsul său, mitropolitul menționa că printre măsurile de pedepsire luate împotriva studenților în cauză, s-a decis izolarea de ceilalți studenți, pentru a nu-i

¹² „Calendarul Societății pentru cultura și literatură română din Bucovina”, Cernăuți, 1877, p. 113.

¹³ Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina*, Editura „Septentrion”, Rădăuți, 2003, p. 229.

¹⁴ Dumitru Vitcu, *Centenar comemorativ la Iași în 1877. Semnificații interne, ecouri internaționale*, în volumul *Identitate națională și spirit European. Academicianul Dan Berindei la 80 de ani*, București, Editura enciclopedică, 2003, pp. 419-430.

¹⁵ Paul Leu, *Ciprian Porumbescu, monografie*, Muzeul Suceava, 1972, p. 57.

¹⁶ Romulus Căndea, *Arborosenii – trădători austriești și naționaliști români*, Cernăuți, 1937, p. 23.

¹⁷ Ioan Cocuz, *Bucovina-file de istorie*, Grupul editorial Mușatinii-Bucovina viitoare, Suceava, 2000, p. 34.

¹⁸ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei....*, p. 231.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 231-232.

influența și că aceștia au înțeles „că e lucru primejdios a te juca cu focul și regretă nesocotința lor, măsurile ce s-au luat la Institutul Seminarial au pierdut foarte mult din gravitatea faptelor”²⁰. Pe toată durata procesului au fost suspendați din facultate, urmând ca să fie judecați și de Senatul academic al Universității. Rămânând fără bursă, în acea perioadă li s-a alocat câte 25 de florini pe lună, din veniturile Fondului religiosar.

Arestarea tinerilor români a avut un efect eclatant pentru românii de pretutindeni. C.A. Rosetti a protestat împotriva acestei măsuri scriind un amplu protest care a apărut în ziarul „Românul” în șase numere ale acestuia. De asemenea, „proteste energice împotriva actului de teroare de la Cernăuți au apărut în ziarul „Familia” de la Oradea și în „Curierul” de la Iași”²¹. Presa vieneză în articolul „Arestări operate în Seminarul ortodox, critică ziarele din București, că publică articole vehement vrăjmașe Austriei”²².

După 11 săptămâni de arest (care aveau să ducă la îmbolnăvirea gravă a lui Ciprian Porumbescu²³), „învinuții de înaltă trădare ajung în zilele de 1-3 Faur st. nou 1878 înaintea curții cu jurați”²⁴. Avocatul arborescenilor a fost Iosif Roth, care a rostit o pledoarie ce i-a convins pe toți de nevinovăția tinerilor teologi. „Juriul anunță verdictul de achitare, dat în unanimitatea celor 12 voturi. Sala a izbucnit în urale, intonând *Deșteaptă-te române*”²⁵.

Ieșind din închisoare, tinerii au pierdut un an de facultate, dar spiritul românesc rămânea viu în sufletele lor. Chemarea la luptă și entuziasmul arboresean s-au manifestat în versurile pline de patriotism ale lui Ciprian Porumbescu și Constantin Morariu, precum și în versurile „bardului Bucovinei”, D. Petrino. Ciprian Porumbescu compune în timpul detenției *Suspinul Prizonierului*, iar după ce iese, *Hora Detrunchiașilor*. La acest cântec îi răspunde Constantin Morariu prin „Cântecul netrunchiașilor”²⁶.

Obiectivele societății „Arboroasa” aveau să fie preluate, dezvoltate și susținute de Societatea „Junimea” un an mai târziu la Cernăuți²⁷. După cum spunea Teodor Ștefanelli în anul 1912, că „pe ruinele Societății <Arboroasa> s-a ridicat apoi Societatea <Junimea>”²⁸, ele având ca asemănări statutul, membrii, imnul festiv dar și devisa.

²⁰ *Ibidem*, pp. 232-233

²¹ *Ibidem*, p. 240.

²² Paul Leu, *op. cit.*, p. 59.

²³ Din cauza umezelii și a frigului Ciprian Porumbescu se îmbolnăvește foarte grav de plămâni și pleacă în străinătate, iar după scurt timp se stinge din viață. C. Porumbescu către tatăl său, în „Făt Frumos”, Suceava, an III, nr.5/1928, p. 143.

²⁴ *Netrunchiașii*, în „Făt Frumos”, Suceava, an III, nr. 5/1928, pp. 141-142.

²⁵ Victor Morariu, *Procesul Arboaroasei*, în revista „Făt Frumos”, anul V, nr. 6/1930, Suceava, 1930, p. 203.

²⁶ *Junimea Literară*, nr. 3-4/1927, pp. 1-27.

²⁷ Anghel Popa, *Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți. 1878-1938*, Câmpulung Moldovenesc, 1997, p. 21.

²⁸ *Ibidem*.

După aplanarea aceluia conflict în care erau implicați teologi bucovineni, mitropolitul Teoctist Blajevici a insistat pentru deschiderea Congresului Bisericesc, dar când a obținut toate aprobările bătrânul mitropolit s-a stins din viață. În același an, „dominația liberalilor începea să se stingă, guvernul centralist al lui Auesperg fiind demis și înlocuit cu cabinetul de orientare conservatoare condus de contele Eduard Taaffe”²⁹. Schimbarea guvernului, avea să influențeze și viața bisericească din Bucovina. În scaunul mitropolitan vacant, spre mulțumirea românilor, a fost numit Silvestru Morariu Andrievici. Provenea dintr-o familie din care se ridicase mai mulți preoți. Atât tatăl cât și ambii bunici fiind preoți.

Încă din perioada în care era student al Institutului Teologic și mai târziu fiind preot de mir, Samuil Morariu a avut o rodnică activitate în plan cultural. După ce i-a murit soția, a intrat în cinul monahal, primind numele de Silvestru și s-a retras la Mănăstirea Dragomirna, unde a fost numit egumen, funcție pe care a ocupat-o până în 1877, când, după moartea lui Teofil Bendela, noul mitropolit Teoctist Blajevici l-a numit pe Silvestru Morariu, la 1 aprilie, arhimandrit diecezan și vicar general al Arhidiecezei Bucovinei.

La 12 martie 1880, a fost numit prin decret imperial arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației. Silvestru Morariu era un „bărbat onorat prin încrederea totală a enoriașilor Bisericii Greco-Orientale din Bucovina și care s-a distins printr-o comportare morală în credința față de împărat și de Casa Imperială”³⁰. Această distincție a primit-o când avea vârsta de 62 de ani și avea să păstorească în Bucovina timp de 15 ani.

Ajungând mitropolit s-a opus preluării controlului rutene în Biserică. Procesele de imigrare erau încă în plină ascensiune, astfel numărul rutenilor era în creștere. A sprijinit prin toate mijloacele pe tinerii români care luptau pentru menținerea românismului în Bucovina și pentru unirea acesteia cu Patria Mamă. În acei ani, în rândul politicienilor bucovineni se aflau și teologii.

Pe de altă parte, în timpul luptelor dintre politicienii români, mitropolitul Silvestru încerca din răspuțeri să țină echilibrul în Biserică pe care o conducea.

În anul 1882, prin decretul imperial din 19 iunie, a fost convocat Congresul, urmând ca acesta să se deschidă la data de 14 iulie. Din cauza neînțelegerilor dintre români și guvernator cu privire la stabilirea regulamentului lucrărilor Congresului nu au mai fost deschise.

Continuau opresiunile asupra românilor din partea autorităților. Acestea s-au răsfrânt și asupra mitropolitului Silvestru Morariu, care, prin activitățile sale, a reușit să stărneasce ura mai marilor statului, fiind denunțat drept iredentist. „Însuși împăratul Franz Iosef, cu prilejul unei audiențe, l-a primit pe Mitropolitul Silvestru prea puțin grațios și puține luni după acea audiență s-a prezentat la mitropolitul Silvestru guvernatorul provinciei și l-a provocat în numele primului ministru Taaffe să-și înainteze demisia din scaunul arhiepiscopesc. Atunci, mitropolitul Silvestru luând o ținută demnă și dârză, i-a răspuns președintelui țării „acest ordin poate domnul prim-

²⁹ Mihai Șefan Ceaușu, *op. cit.*, pp. 287-288.

³⁰ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Suceava (se va cita în continuare D.J.A.N.- Suceava), Fond *Mitropolia Bucovinei*, secția 1/1, dosar nr. 20, f. 15.

ministru să ți-l dea dumitale, care ești slujbașul lui; eu sunt capul suprem al unei Biserici independente, autocefale și voiu sta în fruntea Bisericii mele, câtă vreme îmi va fi îngăduit de Bunul Dumnezeu”³¹. După acest incident, mitropolitului, nu i s-a mai cerut demisia. Însă faptul că, în continuare „stingherea” autoritățile vieneze, reiese din cuvintele înaltului ierarh adresate unui ministru: „pentru unele aspirațiuni la funcțiuni, viața umilinței mele durează prea mult”³².

La insistențele mitropolitului, la sfârșitul lunii mai 1891, ministerul de resort a trimis o „instrucțiune” guvernatorului Anton Pace prin care îi cerea acceptarea organizării Congresului bisericesc, pe baza regulamentului din 1871 și nu pe baza acelui regulament din 1882, pentru că ultimul avea prevederi contrare intereselor statului³³.

Congresul trebuia să se desfășoare pe baza vechiului regulament, cel de la 1871. Deschiderea a avut loc la 18 septembrie 1891³⁴, însă românii erau nevoiți să-și formuleze din nou cererile lor, dar din ele să fie excluse cele privitoare la Fondul bisericesc și la alegerea mitropolitului. Aceste din urmă drepturi, erau rezervate exclusiv Coroanei.

Nemulțumirea românilor participanți era evidentă. Deputatul Iancu cavalier von Zotta i-a cerut guvernatorului Anton Pace să-i dea în scris, în limba oficială a Congresului (română), motivele pentru care a fost amânată deschiderea lucrărilor. De asemenea, i-a cerut ca toate întrebările referitoare la Congres să le adreseze în limba română. Guvernatorul a refuzat, dizolvând adunarea³⁵.

După eșecul suferit datorită închiderii Congresului, românii, al căror naționalism era tot mai pronunțat iar acum și rănit, își așterneau nemulțumirile prin ziare. Cu toată împotrivirea autorităților, românii găseau un sprijin puternic în lupta lor pentru cauza națională în persoana mitropolitului. După moartea acestuia a urmat apoi perioada de păstorire a lui *Arcadie Ciupercovici*. Acesta a fost numit în funcție la 16 februarie 1896³⁶. Din nefericire, acea perioadă s-a remarcat prin numeroase conflicte între politicienii români, ceea ce a favorizat celelalte etnii.

Sub păstoria lui Arcadie Ciupercovici, rutenii, care înainte s-au lovit de poziția neînduplecată a mitropolitului Silvestru Morariu, acum, sprijiniți de către guvernatorul Bourguignon, au reușit să pătrundă în Biserica românească, ocupând poziții pe care nu le puteau justifica. Râvna cu care luptau pentru obținerea acestor posturi în ahidieceză era inexorabilă.

Văzându-se în mare pericol, preoții ortodocși români s-au unit să țină piept acestor nedreptăți. „La adunarea preoțească din ianuarie 1898 s-a înființat *Asociația clerului ortodox din Bucovina*, președinte fiind veteranul între preoți Ioan Țurcan”.

³¹ Euseb Popovici, *Mitropolia Bucovinei în primejdie?*, Suceava, „f.e.” 1937, pp. 11-12.

³² Constantin Morariu, *Cursul vieții mele - Memorii*, ediție îngrijită de Mihai Iacobescu, Rădăuți, Editura Hurmuzachi, 1998, p. 84.

³³ Vlad Gafița, *Iancu Flondor (1865-1924) și mișcarea națională a românilor din Bucovina*, Iași, Editura Junimea, 2008, p. 45.

³⁴ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1997, p. 188.

³⁵ *Ibidem*, p. 312.

³⁶ *Ibidem*, p. 189.

Această situație nu era însă pe placul rutenilor. Ei cereau să participe la drepturile de posesie ale românilor, pretinzând ocuparea scaunului mitropolitan, reprezentarea Bisericii în corpurile legiuitoare și în consiliul școlar permanent, precum și ocuparea de posturi și demnități în arhidieceză. Voiau, totodată, ca la Facultatea de Teologie, să fie și catedre pentru ruteni, în acest sens au făcut demersuri la autorități, încă din vremea mitropolitului Silvestru Morariu. Momentul potrivit a fost când la conducerea Bisericii era Arcadie Ciupercovici, iar „întâmplarea a făcut ca tocmai atunci să devină vacante și două posturi de consilieri consistoriali. Bourguignon a numit în locurile vacante doi preoți ruteni: Artemon Manastyrski și Gheorghe Hainiki. Românii nu au fost în stare să împiedice numirea acestor doi preoți și în ianuarie 1899, ei și-au făcut intrarea în Consistoriu.

Acțiunea rutenilor a continuat, cerând și reușind, în februarie 1899, să fie numiți „doi profesori ruteni la Facultatea teologică din Cernăuți”³⁷. Pasul următor a fost solicitarea locurilor în Consistoriu și în învățământul superior, ca, în „catedrala mitropolitană să se facă liturghia și în slavonește, la vechea catedrală mitropolitană din Suceava, să se înființeze un post pentru predicator rutean”³⁸, iar la mănăstirile din Bucovina, să se țină cont și de candidații ruteni.

Preoții români făceau nenumărate memorii la autoritățile vieneze, însă toate erau fără rezultate. Drept urmare preoții români ortodocși din Bucovina, „în număr de 227, se adunară în ziua de 30 octombrie 1899 la Cernăuți și protestară cu energie contra atitudinii lui Bourguignon și împotriva neîntemeiatelor pretenții ale rutenilor”³⁹.

Această atitudine a preoților a făcut o impresie foarte bună în rândul românilor din întreaga țară. Era pentru prima dată, când preoțimea ieșea și protesta în masă apărând caracterul românesc al Bisericii. În tot acest timp, când preoții luptau pentru nobila cauză, mitropolitul „își continua zilnic partida sa de tarot în societatea lui Bourguignon și a sftnicilor acestuia, pierzând în acest joc macabru nu bani, pentru că aceștia n-ar fi fost așa de mare pagubă, ci o poziție după alta în Biserica noastră strămoșească, în fruntea căreia ajunsese spre nenorocirea neamului românesc din Bucovina”⁴⁰.

După evenimentele menționate mai sus, pe care le creaseră clericii ortodocși români, ei aveau să fie catalogați, pentru o perioadă îndelungată ca „suspecți” de către autoritățile austriece.

La 14 mai 1900, ei au formulat o nouă circulară, care a fost adresată autorităților statale⁴¹ prin care își cereau noi drepturi în Biserică și școli.

Efectul acelor disensiuni, ce se manifestau în sânul Bisericii Greco-Orientale din Bucovina, a fost jurământul de credință față de Coroană, pe care Bourguignon îi obliga pe membrii clerului ortodox să-l facă. Această măsură a fost luată în luna ianuarie 1902, când „preotul jura în primul rând înaintea lui Dumnezeu, pe credința și onoarea sa, fapt care avea darul ca nici un slujitor al Bisericii să nu poată refuza sau

³⁷ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 138.

³⁸ *Ibidem*, p. 139.

³⁹ *Ibidem*, p. 140.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 141.

⁴¹ D.J.A.N.-Suceava, Fond *Mitropolia Bucovinei*, secția 1/7, dosar nr. 25, f. 13-14.

contesta în vreun fel această obligație. Urma apoi jurământul față de împărat, patronul Bisericii catolice, după reformele iosefiniste și locțiitorul lui Dumnezeu pe pământ, conform obârșiei divine a suveranului, potrivit dogmelor medievale [...] În continuare, jurământul cerea preotului să respecte legile statului și ale Bisericii, să asculte de arhiepiscop, mitropolit și Consistoriu, să îndeplinească obligațiile de serviciu, să păzească tăcerea necesară în treburile oficiale, să contribuie la sporirea averii și binelui statului, Bisericii, Fondului religios, al Bucovinei, iar în final să nu intre nici în prezent nici în viitor, în vreo legătură secretă, cu o societate sau înfrățire din lăuntru sau din afara țării, contrare intereselor statului austriac”⁴².

Iată cum, încetul cu încetul, spre finalul documentului, se ajunge și la principalul motiv al emiterii acestui jurământ. Practic această „legătură secretă” cu societățile ce aveau caracter național îi îngrijora pe austrieci. Ei se temeau, ca după exemplul preoților, să nu se i-a și poporul aflat în granițele Imperiului austriac.

Mitropolitul Arcadie Ciupercovici, în toila acestor frământări, bolnav fiind, moare⁴³, locul lui fiind luat de către mitropolitul Vladimir de Repta, care va da un nou imbold luptei de afirmare a românilor bucovineni.

Lupta pentru naționalism și disensiunile din interiorul Bisericii Greco-Orientale și de pe scena politică au fost cele care au marcat sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX.

Bibliografie

- Agrigoroaiei, Ion, 2003, *Marea Unire - Basarabia*, în „Istoria Românilor”, București, Academia Română, Editura Enciclopedică, vol VII, tom. II, pp. 10-128.
- Bălan, Teodor, 1938, *Dimitrie Onciul 1856-1923*, Cernăuți, Tiparul “Mitropolitul Silvestru”, pp. 10-59,
- Bălan, Teodor, 1927, *Forum nobilem din Bucovina*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și de Editură „Glasul Bucovinei”, pp. 34-51.
- Beck, Erich, 1963, *Bukowina. Land zwischen Orient und Okzident*, Panonia-Verlag, Freilassing, pp. 1-68.
- Buzatu, Ghe., 1978, *Marea Unire a Românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, An LIV, nr. 9-12, Iași, pp. 668-675;
- Ceaușu, Mihai Ștefan, 2004, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică, (1848-1918)*, Iași, Editura Junimea, pp. 32-48.
- Ciachir, Nicolae, 1993, *Din istoria Bucovinei (1775-1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, pp. 37-89.
- Cocuz, Ioan, 1997. *Unirea Bucovinei cu România (aspecte militare)*, Suceava, Editura „Suceava”, pp. 41-83.

⁴² Mihai Iacobescu, *30 de zile în Siberia căutând arhivele Bucovinei*, Editura Junimea Iași, 2003, pp. 285-286.

⁴³ *Candela*, an XXI, nr. 3, 1902, p. II.

- Cotlarciuc, Nico, 1904, *Ceva despre reforma patronatului Bisericii din Bucovina*, Cernăuți, 1-96.
- Grigoroviță, Mircea, 1996, *Din istoria colonizării Bucovinei*, București, Editura Didactică și Pedagogică, pp. 1-149.
- Iorga, Nicolae, 1908, *Istoria Bisericii Românești*, Vălenii de Munte, Tipografia Neamul Românesc, pp. 1- 92.
- Iorga Nicolae, 1938, *Românismul în trecutul Bucovinei*, Institutul „Minerva”, București, pp. 32-68.
- Loghin, C, 1926, *Societatea pentru cultură și literatură română în Bucovina la 80 de ani (istorie și realizări)*, Cernăuți, Editura „ Miropolitul Silvestru”, pp. 5-62.
- Nistor, Ion, 1915, *Bucovina sub raport politic și administrativ*, București, Editura „Cultura Românilorpp”, pp. 1-39.
- Țuțu, Dumitru, 1983, *Contribuția voluntarilor transilvăneni, bănățeni și bucovineni la făurirea statului național unitar român*, vol. 11, București, Editura Militară, pp. 24-56.